

передусім – у поведінці. Вікові особливості дитини п'яти-семи років характеризують наявність цікавості, постійних запитань до дорослого, широти інтересів, стійкої мотивації досягнень, розвиненої уяви. На основі аналізу наукових джерел були виокремлені критерії сформованості творчої активності в процесі художнього конструювання: мотиваційний, когнітивний та практико-орієнтований.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла І.М. Психологія творчого конструювання у дошкільному віці : автореф. дис. ... докт. психол. наук. 19.00.07 «педагогічна та вікова психологія». Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Київ, 2012. 39 с.

2. Державний Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

3. Жейнова С.С. Курносова К.В. Проблема розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 48 (101). С. 100–106.

4. Козліна О.В. Уроки ручної праці у дитячому садку та початковій школі. Харків : Ранок, 2007. 64 с.

5. Кузьменко ВУ. Теоретичні основи проблеми розвитку індивідуальності дитини / за ред. С.Д. Максименка. *Наукові записки Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України*. Київ : Нора-прінт, 2004. Вип. 24. С. 194–205.

Романа МОТРУНИЧ
Дрогобич

РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Формування толерантності у старших дошкільників є надзвичайно важливим завданням сучасної педагогіки, оскільки саме в цьому віці закладаються ціннісні основи світосприйняття

та формуються моральні основи особистості. Дошкільне дитинство – сенситивний період для розвитку емоційної чутливості, усвідомлених мотивів та етичних інстанцій, що робить цей вік сприятливим для початку розвитку толерантності. У контексті суспільних викликів та руйнації особистості, коли матеріальні цінності домінують над духовними, виховання толерантності стає надійним засобом боротьби за виживання і основоположним принципом моралі. Вихователі повинні відігравати провідну роль у вихованні дітей на засадах толерантності з перших років життя, ознайомлюючи їх з різними культурами та залучаючи до фольклору, мистецтва й літератури.

Основними складовими толерантності для розвитку у старшому дошкільному віці є емпатія, повага та прийняття. Емпатія як психологічний механізм активно проявляється у цьому віці, сприяючи співпереживанню і морально значущим вчинкам [1, с. 64]. Розвиток уявлень про інших людей на основі зіставлення себе з ними, виявлення схожості та відмінності є важливим для формування поваги до їхньої унікальності. Педагогічна робота має бути спрямована на формування доброзичливого та терпимого ставлення до себе і навколишніх, здатності до емоційної чутливості та сприйняття своєрідності кожної людини. Залучення дітей до активної творчої діяльності, використання художньої літератури, ігор та інших методів сприяє усвідомленню цінності іншої людини, формуванню толерантної поведінки.

Важливим аспектом досліджень є створення толерантного освітнього середовища у закладі дошкільної освіти, що базується на гуманних та демократичних стосунках між усіма учасниками освітнього процесу. Вивчаються умови ефективного виховання толерантності, серед яких компетентність педагога, зміст навчання і виховання, організація толерантного простору та використання відповідних педагогічних технологій. Дослідники наголошують на необхідності підготовки педагогів до формування толерантності у дітей ще на етапі професійного навчання [3, с. 216]. Аналізуються освітні стандарти та програми з метою виявлення можливостей для посилення підготовки майбутніх вихователів у питаннях мультикультуралізму та педагогіки толерантності. Отже, наукові дослідження у галузі формування толерантності у старших дошкільників є багатоаспектними та спрямовані на пошук

ефективних шляхів інтеграції ідей толерантності в освітній процес та родинне виховання.

Сім'я відіграє важливу роль у формуванні толерантних установок дитини, будучи першим інститутом становлення особистісного фундаменту. Саме в родині дитина отримує перші уроки спілкування, вчиться сприймати інших такими, якими вони є, а взаємовідносини в сім'ї зумовлюють формування толерантності дошкільників. Виховання толерантності в родині передбачає розвиток здатності до терпіння, витримки, самоконтролю та вміння врегульовувати проблемні ситуації без агресії. Головна мета сімейної педагогіки толерантності полягає у формуванні особистості дитини, здатної до безкорисливої турботи та чуйності, доброзичливих емоційних проявів та емпатії, рівноправного і поступливого ставлення до навколишніх, позитивного прийняття себе та стриманого відстоювання своїх позицій [2, с. 279]. Дорослі члени сім'ї є зразком толерантної поведінки, демонструючи повагу до іншої думки, терпимість та вміння знаходити компроміси.

Значну роль у формуванні толерантності у старших дошкільників відіграють однолітки та дитячий колектив. Взаємодія з іншими дітьми дає змогу усвідомлювати схожість та відмінності між людьми, розвивати вміння співпереживати, співчувати, допомагати іншим. У процесі спільної діяльності, зокрема в іграх, діти вчаться узгоджувати свої дії, домовлятися, поступатися та врегульовувати конфлікти мирним шляхом. Дитячий колектив є своєрідною моделлю суспільства, де формуються перші навички толерантної поведінки, прийняття іншої думки та поваги до індивідуальності кожного. Створення гуманних взаємин у дитячому колективі, де цінується кожна дитина як унікальна особистість, є важливою умовою для формування толерантності у старшому дошкільному віці.

Серед найбільш ефективних педагогічних методів і прийомів формування толерантності у старших дошкільників виділяють рольові ігри та моделювання ситуацій, які допомагають дітям пережити різні соціальні взаємодії, зрозуміти почуття інших людей. Обговорення та бесіди створюють простір для діалогічної взаємодії, де діти вчаться вислуховувати думки інших, виявляти емпатію й адекватно оцінювати власну особистість. Важливу роль відіграє ознайомлення з художньою

літературою та фольклором, адже розуміння моральних вчинків у творах сприяє розвитку гуманних почуттів і формуванню толерантного ставлення до інших. Застосування казкових ігрових технологій та енергетичних вправ також є ефективним, оскільки вони навчають дітей знаходити слова розради, підтримувати інших, встановлювати контакти з повагою [1, с. 65]. Проектна діяльність та колективна творча діяльність сприяють усвідомленню важливості спільної роботи та внеску кожного, розвиваючи емоційний зв'язок між дітьми.

У процесі формування толерантності у старших дошкільників важливе значення мають інтерактивні підходи, спрямовані на створення толерантного освітнього середовища, що базується на взаємоповазі, взаєморозумінні та готовності до сприйняття відмінностей. Залучення дітей до дитячих свят, ознайомлення з культурами різних народів, їх традиціями та звичаями через різні види діяльності (ігри, музика, мистецтво) розширює їхній світогляд та сприяє вихованню поваги до інших культур. Ігрова діяльність є провідним видом діяльності в дошкільному віці й ефективним засобом моделювання соціальних зв'язків, формування рівноправних партнерських відносин та розвитку здатності регулювати поведінку на основі правил. Важливим аспектом є також особистий приклад педагога, його толерантне ставлення до дітей, орієнтація на особистісно орієнтовану модель взаємодії.

Виховання толерантної дитини вдома становить фундамент її гармонійного розвитку та успішної взаємодії у суспільстві. Батькам треба починати виховання толерантності з перших років життя дитини. Важливо створити в родині позитивний психологічний клімат і гармонійні взаємини між усіма її членами, оскільки саме сім'я є першим і найважливішим інститутом формування особистості [2, с. 280]. Дорослі повинні показувати особистий приклад толерантної поведінки у своїх вчинках і ставленні до інших. Необхідно допомагати дитині розпізнавати життєві реалії та будувати свою поведінку за нормами добра, милосердя, толерантності. Батькам варто ознайомлювати дітей з різноманіттям світу, розповідаючи про культуру, традиції та цінності інших народів через казки, фольклор, художню літературу та мистецтво. Важливо навчати дитину сприймати відмінності інших як позитивний факт, виявляти терпимість і

повагу до думок інших. Родинні читання й обговорення поведінки героїв літературних творів, їхніх моральних якостей сприяють розвитку співпереживання та розуміння інших. Батькам необхідно заохочувати дитину до співчуття, чуйності та доброзичливих емоційних проявів.

Для ефективного формування толерантності у старших дошкільників необхідна активна співпраця між ЗДО та сім'єю. Заклад дошкільної освіти може залучати батьків до створення освітнього простору для виховання толерантності. Одним із способів організації такої співпраці є проведення Днів відкритих дверей, де батьки можуть ознайомитися з діяльністю закладу щодо формування толерантності. Організація батьківських зборів та консультацій на теми виховання толерантності, обговорення ролі сім'ї у цьому процесі, а також впливу дитячої книги на формування толерантності є важливими формами взаємодії. Заклад дошкільної освіти може розробляти та надавати батькам методичні рекомендації щодо формування толерантності вдома.

Спільна участь дітей та батьків у культурних заходах, таких як виставки, свята, є ефективним засобом виховання доброти, взаєморозуміння та поваги до інших. Педагоги можуть інформувати батьків про зміст освітньої роботи, спрямованої на формування соціально-комунікативної компетентності, яка включає толерантність. Отже, вихователі можуть ділитися з батьками спостереженнями за проявами толерантності у дітей в умовах закладу та надавати поради щодо підтримки цих якостей вдома. Спільні зусилля мають бути спрямовані на створення атмосфери добра і взаєморозуміння як у закладі дошкільної освіти, так і вдома. Важливо, щоб батьки розуміли, що вони є взірцем толерантної поведінки для своїх дітей і що їхня активна участь у виховному процесі виступає запорукою успішного формування толерантної особистості дошкільника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Деленко В., Гнатишак І., Лущинська О. Література для дітей як джерело виховання толерантності дошкільників. *Science Rise. Pedagogical Education*. 2024. Вип. 2. С. 63–67.

2. Кривошея Н. Формування толерантності дошкільника засобами родинного виховання. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2020. Вип. 1. С. 277–283.

3. Куземко Л. Досвід формування толерантності в майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 40 (2). С. 213–218.

*Ірина ПАЛАСЕВИЧ,
Ярина ВИННИК
Дрогобич*

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї У МОВЛЕННЄВОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ

У чинних нормативно-правових актах, що регламентують діяльність у сфері дошкільної освіти, зокрема Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку [2], Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти [1] наголошується на пріоритетності встановлення партнерських взаємин між закладами дошкільної освіти та сім'ями вихованців, визнання батьків повноправними суб'єктами освітнього процесу. Така взаємодія потребує від педагогів урахування виховного потенціалу кожної родини, її життєвого досвіду, рівня педагогічної поінформованості та загальної освітньої культури. Професійна діяльність вихователя, яка базується на глибокому знанні закономірностей розвитку особистості дитини та вмінні ефективно застосовувати сучасні виховні технології, забезпечує не лише якісний освітній процес, а й сприяє формуванню педагогічної компетентності батьків. Це, зі свого боку, створює умови для спільного проєктування та реалізації індивідуалізованих стратегій гармонійного розвитку кожної дитини.

Очевидно, що й ефективність роботи з мовленнєвого розвитку дошкільників значною мірою забезпечується активним співробітництвом педагогічного колективу закладу дошкільної освіти з батьками, що реалізується через використання різноманітних форм партнерства: індивідуальних (бесід, консультацій); групових (консультацій, тренінгів, ділових ігор,